

## EULIMENE

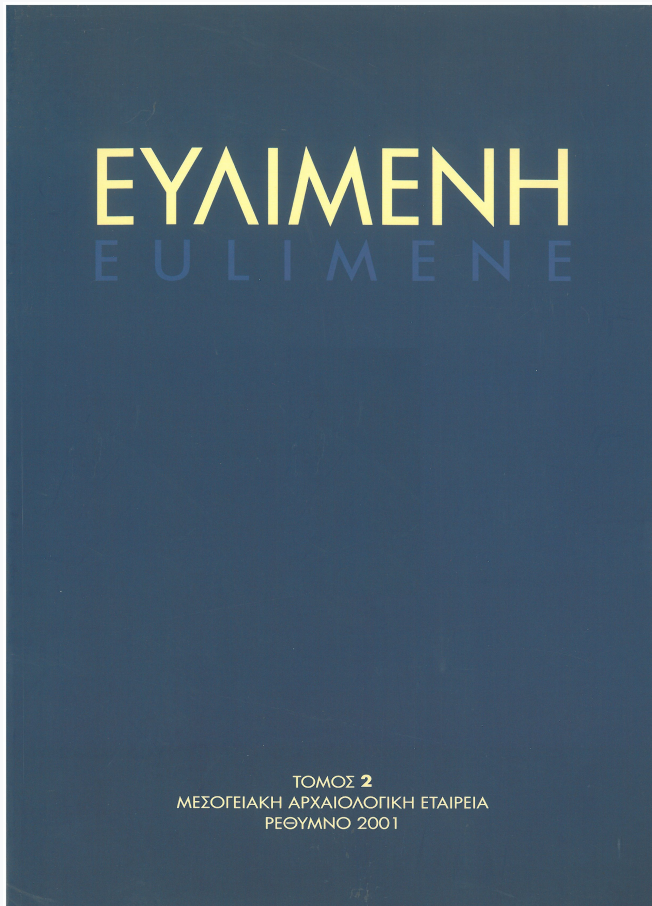
---

Vol 2 (2001)

---

EULIMENE 2 (2001)

---



Ψήγματα κριτικής, 4–10

*David Jordan*

doi: [10.12681/eul.32706](https://doi.org/10.12681/eul.32706)

---

# ΕΥΛΙΜΕΝΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ,  
ΤΗΝ ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ, ΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΠΥΡΟΛΟΓΙΑ

Τόμος 2  
Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία  
Ρέθυμνο 2001

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ**

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ  
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ  
Π. Μανουσάκη 5 – Β. Χάλη 8  
GR 741 00 – Ρέθυμνο

**PUBLISHER**

MEDITERRANEAN  
ARCHAEOLOGICAL SOCIETY  
P. Manousaki 5 – V. Chali 8  
GR 741 00 – Rethymno

**ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ–ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ**

Δρ. Νίκος Λίτινας (Ρέθυμνο)  
Δρ. Μανόλης Ι. Στεφανάκης (Χανιά)

**PUBLISHING DIRECTORS–EDITORS**

Dr. Nikos Litinas (Rethymno)  
Dr. Manolis I. Stefanakis (Chania)

Η Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία και οι Εκδότες του περιοδικού ευχαριστούν θερμά την Ιερά Μονή Αρκαδίου, τον Δήμο Αρκαδίου και την Konstantin Travel Ε.Π.Ε. του κ. Κωνσταντίνου Κωνσταντινίδη για τις χορηγίες τους στη δαπάνη της έκδοσης.

Mediterranean Archaeological Society and the Editors wish to thank the Monastery of Arkadi, the Municipality of Arkadi and Mr. Konstantinos Konstantinides – Konstantin Travel (P.L.C.) for their sponsorship.

© ΕΥΛΙΜΕΝΗ 2001  
EULIMENE

ISSN: 1108–5800

### **Επιστημονική Επιτροπή**

Καθ. Πέτρος Θέμελης (Ρέθυμνο)  
Καθ. Νίκος Σταμπολίδης (Ρέθυμνο)  
Δρ. Alan W. Johnston (Λονδίνο)  
Καθ. Άγγελος Χανιώτης (Χαϊδελβέργη)  
Δρ. Ιωάννης Τουράτσογλου (Αθήνα)  
Καθ. Σοφία Καμπίτση (Ρέθυμνο)

### **Advisory Editorial Board**

Prof. Nikos Stampolidis (Rethymno)  
Prof. Petros Themelis (Rethymno)  
Prof. Angelos Chaniotis (Heidelberg)  
Dr. Alan W. Johnston (London)  
Dr. Ioannis Touratsoglou (Athens)  
Prof. Sophie Kambitsis (Rethymno)

Η ΕΥΛΙΜΕΝΗ είναι μία επιστημονική περιοδική έκδοση που περιλαμβάνει μελέτες στην Κλασική Αρχαιολογία, την Επιγραφική, τη Νομισματική και την Παπυρολογία εστιάζοντας στον Ελληνικό και Ρωμαϊκό κόσμο της Μεσογείου από την Υστερομινωική / Υπομινωική / Μυκηναϊκή εποχή (12<sup>ος</sup> / 11<sup>ος</sup> αι. π.Χ.) έως και την ύστερη αρχαιότητα (5<sup>ος</sup> / 6<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.).

Η ΕΥΛΙΜΕΝΗ περιλαμβάνει επίσης μελέτες στην Ανθρωπολογία, Παλαιοδημογραφία, Παλαιοπεριβάλλον, Παλαιοβοτανολογία, Ζωοαρχαολογία, Αρχαία Οικονομία και Ιστορία των Επιστημών, εφόσον αυτές εμπίπτουν στα προαναφερθέντα γεωγραφικά και χρονικά όρια. Ευρύτερες μελέτες στην Κλασική Φιλολογία και Αρχαία Ιστορία θα γίνονται δεκτές, εφόσον συνδέονται άμεσα με μία από τις παραπάνω επιστήμες.

Παρακαλούνται οι συγγραφείς να λαμβάνουν υπόψη τους τις παρακάτω οδηγίες:

1. Οι εργασίες υποβάλλονται στην Ελληνική, Αγγλική, Γερμανική, Γαλλική ή Ιταλική γλώσσα. Κάθε εργασία συνοδεύεται από μια περίληψη περίπου 250 λέξεων σε γλώσσα άλλη από εκείνη της εργασίας.
2. Συντομογραφίες δεκτές σύμφωνα με το *American Journal of Archaeology, Numismatic Literature, J.F. Oates et al., Checklist of Editions of Greek and Latin Papyri, Ostraca and Tablets, ASP*.
3. Τα γραμμικά σχέδια γίνονται με μαύρο μελάνι σε καλής ποιότητας χαρτί με ξεκάθαρους χαρακτήρες, ώστε να επιδέχονται σμίκρυνση. Οι φωτογραφίες είναι ασπρόμαυρες, τυπωμένες σε γυαλιστερό χαρτί. Όλα τα εικονογραφικά στοιχεία είναι αριθμημένα σε απλή σειρά.
4. Οι εργασίες στέλνονται σε δύο εκτυπωμένα αντίτυπα συνοδευόμενα από το κείμενο σε δισκέτα ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Είναι υποχρέωση του κάθε συγγραφέα να εξασφαλίζει γραπτή άδεια για την αναπαραγωγή υλικού που έχει δημοσιευτεί αλλού ή είναι αδημοσίευτο.

Οι συγγραφείς θα λαμβάνουν δέκα αντίτυπα και έναν τόμο του περιοδικού. Επιπλέον αντίτυπα θα μπορούν να αγοραστούν.

Συνδρομές – Συνεργασίες – Πληροφορίες:

Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία, Π. Μανουσάκη 5 – Β. Χάλη 8, Ρέθυμνο – GR 74100

Δρ. Νίκος Λιτinas, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Φιλολογίας, Ρέθυμνο – GR 74100

Δρ. Μανώλης Ι. Στεφανάκης, Καλύβες – Αποκορώνου, Χανιά – GR 73003

EULIMENE is a referred academic periodical which contains studies in Classical Archaeology, Epigraphy, Numismatics, and Papyrology, with particular interest in the Greek and Roman Mediterranean world. The time span covered by EULIMENE runs from the Late Minoan / Sub Minoan / Mycenaean period (12<sup>th</sup> / 11<sup>th</sup> cent. BC) through to the late Antiquity (5<sup>th</sup> / 6<sup>th</sup> cent. AD).

EULIMENE will also welcome studies on anthropology, palaeodemography, palaeo-environmental, botanical and faunal archaeology, the ancient economy and the history of science, so long as they conform to the geographical and chronological boundaries noted. Broader studies on Classics or Ancient History will be welcome, though they should be strictly linked with one or more of the areas mentioned above.

It will be very much appreciated if contributors consider the following guidelines:

1. Contributions should be in either of the following languages: Greek, English, German, French or Italian. Each paper should be accompanied by a summary of about 250 words in one of the above languages, other than that of the paper.
2. Accepted abbreviations are those of *American Journal of Archaeology, Numismatic Literature, J.F. Oates et al., Checklist of Editions of Greek and Latin Papyri, Ostraca and Tablets, ASP*.
3. Line drawings should be in black ink on good quality paper with clear lettering, suitable for reduction. Photographs should be glossy black-and-white prints. All illustrations should be numbered in a single sequence.
4. Please send two hard copies of your text and one version on computer disc.

It is the author's responsibility to obtain written permission to quote or reproduce material which has appeared in another publication or is still unpublished.

Ten offprints of each paper, and a volume of the journal will be provided to the contributors free of charge. Additional offprints may be purchased.

Subscriptions – Contributions – Information:

Mediterranean Archaeological Society, P. Manousaki 5 – V. Chali 8, Rethymno – GR 74100

Dr. Nikos Litinas, University of Crete, Department of Philology, Rethymno – GR 74100

Dr. Manolis I. Stefanakis, Kalives – Apokoronou, Chania – GR 73003

web : <http://www.phl.uoc.gr/eulimene/>

mail : [eulimene@mail.com](mailto:eulimene@mail.com)

**Περιεχόμενα**  
**ΕΥΛΙΜΕΝΗ 2 (2001)**

**List of contents**  
**EULIMENE 2 (2001)**

<b>Περίληψεις / Summaries / Zusammenfassungen / Sommaires / Riassunti</b> .....	7
<b>A. Corso</b> , Attitudes to the Visual Arts of Classical Greece in Late Antiquity .....	13
<b>V. Karageorghis</b> , Some innovations in the burial customs of Cyprus (12 <sup>th</sup> –7 <sup>th</sup> centuries BC) .....	53
<b>D. Paleothodoros</b> , Satyrs as shield devices in vase painting .....	67
<b>Κ. Ρωμοπούλου</b> , Πτηνοὶ Ἔρωτες ὑπνω εὔδοντες .....	93
<b>M.W. Baldwin Bowsky</b> , Gortynians and others: the case of the Antonii .....	97
<b>I. Κολτσιδα–Μακρή</b> , Ο θησαυρὸς Γυθείου <i>IGCH</i> 170 .....	121
<b>V.E. Stefanaki</b> , Sur deux monnaies de bronze inédites d’Hiérapytna. Monnayage hiérapytnien et timbres amphoriques à l’époque hellénistique .....	129
<b>M.D. Trifiró</b> , The hoard Αρκαλοχώρι–Αστρίτσι 1936 ( <i>IGCH</i> 154) .....	143
<b>D. Jordan</b> , Ψήγματα κριτικής, 4–10 [συνέχεια του άρθρου «Ψήγματα κριτικής», <i>Ευλιμένη</i> 1 (2000), 127–131] .....	155
<b>A. Agelarakis</b> , On the Clazomenian quest in Thrace during the 7 <sup>th</sup> and 6 <sup>th</sup> centuries BC, as revealed through Anthropological Archaeology .....	161
<b>C. Bourbou</b> , Infant mortality: the complexity of it all! .....	187



## Περίληψεις / Summaries / Zusammenfassungen / Sommaires / Riassunti

**Antonio Corso**, Attitudes to the Visual Arts of Classical Greece in Late Antiquity, EYΛIMENH 2 (2001), 13–51

*Attitudini tardoantiche nei confronti delle arti visive della Grecia classica.* Argomento del presente articolo è lo studio dei diversi momenti tramite i quali la concezione dell'arte classica è progressivamente cambiata nel periodo che va dall'età dei Severi a quella di Giustiniano. Punto di partenza di questo processo è la tesi, asserita da Flavio Filostrato nella «Vita di Apollonio di Tiana», che l'arte di creare simulacri deve basarsi sulla *phantasia* e non sulla *mimesis*. Sempre a partire dall'età severiana, sale alla ribalta l'idea che i simulacri ottimali possano divenire abitacoli delle divinità rappresentate e siano pertanto magicamente provvisti della vita e delle facoltà di questi: tale concezione può essere appieno apprezzata nel *de statuis* di Callistrato. Inoltre, la concezione idealizzata delle arti visive di età classica, e soprattutto tardoclassica, considerate provviste di un messaggio edonistico, in seno alla seconda sofistica, comporta la condanna di queste produzioni artistiche da parte dei Padri della Chiesa, che ritengono i simulacri antichi corruttori dei costumi, oltrechè privi di valore dal punto di vista teologico. Tale condanna prelude alla distruzione di non pochi simulacri pagani praticata dai seguaci più estremisti del Cristianesimo tra 4 e 5 sec. Inoltre, il gusto cambia e, a partire dalla seconda metà del 4. sec., i palazzi e le ville provvisti di facciate scenografiche, le pitture e i mosaici ricchi di colori e involucranti gli spazi interni, piacciono di più talora delle opere d'arte antiche, in particolare delle statue. Tuttavia, a partire dal 4 sec., matura nella cultura cristiana il principio che si deve distinguere tra il pregio artistico delle statue classiche, che si può ammirare, e il loro contenuto religioso, che invece è inaccettabile. Questa distinzione sta alla base della fioritura di musei di statue antiche, in occidente durante il periodo fra l'ultimo quarto del 4. sec. e la prima metà del 5, a Costantinopoli tra Costantino e Giustiniano. L'articolo è chiuso da alcune note sull'affermazione in tale corso di tempo della convinzione che le statue in marmo di età classica non fossero colorate, ma mostrassero il colore del marmo, della tesi che la scultura era più importante della pittura nella Grecia classica, e infine di interpretazioni ingentilite, edonistiche e idealizzate dell'arte classica.

**V. Karageorghis**, Some innovations in the burial customs of Cyprus (12<sup>th</sup> – 7<sup>th</sup> centuries BC), EYΛIMENH 2 (2001), 53–65

*Μερικές αλλαγές στα ταφικά έθιμα της Κύπρου (12<sup>ος</sup>-7<sup>ος</sup> αι. π.Χ.).* Σ' αυτή τη μελέτη γίνεται προσπάθεια να καταδειχθούν οι αλλαγές στην ταφική αρχιτεκτονική και τα ταφικά έθιμα της Κύπρου κατά την περίοδο μεταξύ του 12<sup>ου</sup> και του 7<sup>ου</sup> αι. π.Χ., από την εποχή δηλαδή που εμφανίζονται στην Κύπρο οι πρώτες πολιτιστικές καινοτομίες κατά



τις αρχές του 12<sup>ου</sup> αι. π.Χ. Οι αλλαγές στην ταφική αρχιτεκτονική κορυφώνονται κατά τον 11<sup>ο</sup> αι. π.Χ. με την εμφάνιση των τάφων με στενόμακρο δρόμο και μικρό τετράπλευρο θάλαμο, που θα μεταφέρθηκαν στο νησί από το Αιγαίο, με την άφιξη των πρώτων Αχαιών αποίκων. Είναι τότε που παρατηρούνται και τα πρώτα δείγματα καύσης των νεκρών. Γίνεται εκτενής αναφορά στις «ηρωϊκές» ταφές του 8<sup>ου</sup>-7<sup>ου</sup> αι. και επιχειρείται σύγκριση με ανάλογα φαινόμενα στο Αιγαίο, ιδίως στην Κρήτη και την Ετρουρία, και συσχετίζονται τα νέα ταφικά έθιμα με τις νέες κοινωνικές δομές που χαρακτηρίζουν τις χώρες τις Μεσογείου, με την εμφάνιση της αριστοκρατικής άρχουσας τάξης και του ανάλογου τρόπου ζωής και συμπεριφοράς.

**D. Paleothodoros**, Satyrs as shield devices in vase painting, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 67–92

*Σάτυροι ως επισήματα ασπίδων στην αγγειογραφία.* Περίπου 120 αγγεία της αρχαϊκής και πρώιμης κλασικής περιόδου παρουσιάζουν ασπίδες με τη μορφή του σατύρου ως επίσημα. Τεχνοτροπικά, στον μελανόμορφο ρυθμό επικρατεί το θέμα της ανάγλυφης μάσκας, που εγκαινιάζει ο Κλειτίας, ενώ στον πρώιμο ερυθρόμορφο κυριαρχεί ο Επίκτητος με την εισαγωγή δύο θεμάτων, της μετωπικής μάσκας και της μάσκας σε προφίλ και σκιαγραφία. Η εικονογραφική και αρχαιολογική ανάλυση δείχνει ότι η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος υπαγορεύεται από την επιθυμία των ζωγράφων να δημιουργήσουν μια εικονιστική ατμόσφαιρα, όπου κυριαρχούν οι αναφορές στον Διόνυσο και τον κόσμο του κρασιού.

**K. Ρωμοπούλου**, Πτηνοί Έρωτες ύπνω εύδοντες, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 93–96

*Sleeping Erotes in the National Archaeological Museum, Athens.* Hellenistic plastic arts introduced a whole range of sleeping or resting types and styles; among them is the type of sleeping Eros in childlike appearance, which acquired great popularity in Roman times as a decorative statue for gardens or as a funerary statue symbolizing heroisation. The relation of Hypnos (Sleep) and Thanatos (Death) has been suggested as the reason for this subject becoming so popular in literature and art. In this article are presented two unpublished statuettes of sleeping Eros depicting two different types of Eros, products of Attic workshops. They are dated around the end of 1<sup>st</sup> and in the 2<sup>nd</sup> cent. AD.

**M.W. Baldwin Bowsky**, Gortynians and others: the case of the Antonii, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 97–119

*Οι Γορτύνιοι και οι άλλοι: η περίπτωση των Αντωνίων.* Για τη συγγραφή μιας βάσιμης ιστορίας της κοινωνίας στη ρωμαϊκή Κρήτη θα πρέπει στο πλούσιο και διαρκώς αυξανόμενο επιγραφικό υλικό της Γόρτυνας να γίνει μια διάκριση ανάμεσα στους Γορτυνίους και τους μη Γορτυνίους. Το όνομα Άντωνιος, διάφοροι φορείς του οποίου είναι γνωστοί στη Γόρτυνα από τον 1<sup>ο</sup> π.Χ. έως τον 2<sup>ο</sup> μ.Χ. αιώνα, αποτελεί ενδιαφέρον παράδειγμα ρωμαϊκού ονόματος γένους με εμπορικές αλλά και πολιτικές διασυνδέσεις. Στο άρθρο αυτό δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην παρουσίαση δύο περιπτώσεων. Η πρώτη είναι μια πρωτοδημοσιευμένη επιγραφή από τη Γόρτυνα, η οποία αναφέρεται σε

κάποιον Αντώνιο, αρχικά κάτοικο της Κυρήνης ή της Κυρηναϊκής, πριν αναλάβει πολιτικό αξίωμα στην αποικία της Κνωσού. Η δεύτερη περίπτωση, μια επιγραφή από την Έφεσο, αναφέρεται σε έναν κατά τα άλλα άγνωστο Γορτύνιο που διετέλεσε ιερέας της λατρείας του αυτοκράτορα· η επιγραφή αυτή μας επιτρέπει να τοποθετήσουμε τη λατρεία της Ίσιδας και του Αυγούστου στο πλαίσιο της κοινότητας των εμπόρων που είχαν εγκατασταθεί στην ελληνική Ανατολή πριν από τη μάχη του Ακτίου. Η ένταξη αυτού του αναθήματος του Αντωνίου στο ιστορικό του πλαίσιο, του 2<sup>ου</sup> μ.Χ. αιώνα, μας επιτρέπει να συνδέσουμε τη συμμετοχή της Κρήτης στο Πανελλήνιον με την εξέλιξη της λατρείας του αυτοκράτορα στη Γόρτυνα και την επάνοδο της συγκλητικής διοίκησης στη Γόρτυνα. Οι Αντώνιοι που μαρτυρούνται στη Γόρτυνα —είτε είναι Γορτύνιοι είτε όχι— αντανακλούν επίσης την εκεί παρουσία πελατών και υποστηρικτών του Μάρκου Αντωνίου, του μέλους της τριανδρίας (όπως και στην Κόρινθο). Θα είναι αναγκαίο να επανεξετάσουμε την καθιερωμένη άποψη, ότι η Γόρτυνα υποστήριξε τον Οκταβιανό, ενώ η Κνωσός πήρε το μέρος του Αντωνίου.

#### **I. Κολτσιδα–Μακρή,** Ο θησαυρός Γυθείου *IGCH* 170, *EYAIMENH* 2 (2001), 121–128

*The Gythion Hoard IGCH 170.* *IGCH* 170 was found at Gythion of Laconia in 1938. It consists of 33 silver coin–issues often occurring in Peloponnesian hoards: 1 drachm of Aegina, 32 triobols of Sikyon, 1 tetradrachm of Antiochus I Soter. The drachm issue, with two dots on the reverse incuse, dates to the second half of the 4<sup>th</sup> century B.C. The triobols follow the so–called reduced Aeginetan standard, with an average weight of about 2.6 gr. each; these can be attributed to the very last years of the 4<sup>th</sup> up to the first decades of the 3<sup>rd</sup> century B.C. The tetradrachm of Antiochus I, minted in Seleucia on the Tigris c. 278–274 B.C., is important for the chronology of the find. In a total of 23 coin hoards found in the Peloponnese, buried in the period between the middle of the 4<sup>th</sup> and the 2<sup>nd</sup> century B.C., four include Seleucid tetradrachms (17 in all); see the table in p. 124, of which 8 were minted in Seleucia on the Tigris.

It is probably an emergency hoard connected either with the troubled times of Cleomenes III's war (228–222 B.C.) or the Social War (220–217 B.C.). Thus, the period around the year 220 B.C. is *grosso modo* suggested as the possible burial date. The Gythion find is another important hoard for the dating of the triobols of Sikyon and also provides further evidence for coin circulation in the Peloponnese during the second part of the 3<sup>rd</sup> century B.C.

#### **V.E. Stefanaki,** Sur deux monnaies de bronze inédites d'Hiérapytna. Monnayage hiérapytnien et timbres amphoriques à l'époque hellénistique, *EYAIMENH* 2 (2001), 129–142

*Δύο αδημοσίευστα χάλκινα νομίσματα της Ιεράπυτνας: Ιεραπυτνιακά νομίσματα και σφραγίδες αμφορέων στην ελληνιστική εποχή.* Η Ιεράπυτνα, φημισμένο λιμάνι της νοτιοανατολικής Κρήτης, κυρίως κατά τα ρωμαϊκά χρόνια, είχε ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται στην ελληνιστική εποχή, από το τέλος του 3<sup>ου</sup> και στις αρχές του 2<sup>ου</sup> π.Χ. αιώνα. Το 145 π.Χ., μετά την κατάκτηση της γειτονικής Πραισού, έγινε η πιο δυνατή πόλη της Ανατολικής Κρήτης, όπως μαρτυρούν οι επιγραφικές και φιλολογικές πηγές.

Τα αργυρά της νομίσματα (τετράδραχμα, δίδραχμα και δραχμές), με την κεφαλή της Τύχης ως εμπροσθότυπο, κόπηκαν μεταξύ του 110 και του 80 π.Χ., και μαρτυρούν την οικονομική ευημερία της κατά την εποχή αυτή. Η ευημερία αυτή ήταν αποτέλεσμα τόσο της εδαφικής προσάρτησης της πλούσιας περιοχής της Πραισού όσο και της αύξησης της παραγωγής κρασιού στην χώρα της Ιεράπυτνας (με βλέψεις εμπορικές ή μη), όπως μαρτυρούν οι ενσφράγιστοι ιεραρυτινικοί αμφορείς που βρέθηκαν στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, στην Καλλατία της Μαύρης Θάλασσας και στη μικρή χερσόνησο Τρυπητός στην περιοχή της Σητείας, όπου οι έρευνες έφεραν στο φως τμήμα σημαντικής ελληνιστικής πόλης.

Η μέλισσα που εμφανίζεται σε μία από τις σφραγίδες των αμφορέων ως επίσημο σύμβολο της Ιεράπυτνας, συναντάται επίσης στην οπίσθια όψη δύο χάλκινων ιεραρυτινικών νομισμάτων, τα οποία βρίσκονται σήμερα στη νομισματική συλλογή του Ashmolean Museum στην Οξφόρδη. Ίσως η επιλογή της μέλισσας ως συμβόλου να είχε σχέση με την κατάκτηση της Πραισού από την Ιεράπυτνα, καθώς ο τύπος είναι χαρακτηριστικός των πραισιακών νομισμάτων.

Η επιγραφή που εμφανίζεται στη σφραγίδα του αμφορέα με τη μέλισσα και στα νομίσματα με τη μέλισσα, είναι το εθνικό των Ιεραρυτινίων σε συντετμημένη μορφή: ΙΕ. Σε άλλες σφραγίδες ιεραρυτινικών αμφορέων εμφανίζεται ολόκληρο το εθνικό δηλ. ΙΕ(Α)ΡΑΠΥΤΝΙ[ΩΝ] καθώς και ονόματα αρχόντων, επώνυμων ή μη (ΣΩΣΟΣ, ΠΑΣΙΩΝ). Το ίδιο συμβαίνει και στα αργυρά νομίσματα της Ιεράπυτνας με την κεφαλή της Τύχης που αρχίζουν να κόβονται μετά το 110 π.Χ. Το εθνικό των Ιεραρυτινίων δεν εμφανίζεται ολόκληρο σε κανένα νόμισμα πριν το 110 π.Χ. και τα ονόματα των αρχόντων αρχίζουν να αναγράφονται στα νομίσματα της Ιεράπυτνας μέσα στο δεύτερο μισό του 2<sup>ου</sup> π. Χ. αιώνα. Πρόκειται για την περίοδο κατά την οποία η Ιεράπυτνα αρχίζει να οργανώνει τη νομισματοκοπία της για να διευκολυνθεί ο οικονομικός και διοικητικός έλεγχος. Τον ίδιο έλεγχο άσκησε, πιθανώς την ίδια περίοδο, και στην διακίνηση των προϊόντων της. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι ιεραρυτινικοί αμφορείς καθώς και τα νομίσματα με τη μέλισσα, θα πρέπει να χρονολογηθούν μετά το 145 π.Χ. και μάλιστα προς το τέλος του δευτέρου μισού του 2<sup>ου</sup> π.Χ αιώνα.

**M.D. Trifiró**, The hoard Αρκαλοχώρι–Αστρίτσι 1936 (*IGCH* 154), *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 143–154

*Il tesoretto Αρκαλοχώρι–Αστρίτσι 1936 (IGCH 154)*. Il tesoretto *IGCH* 154, rinvenuto a Creta (località Astritsi), consta di emissioni argentee provenienti dalle città cretesi e da Cirene, Corinto e colonie, Argo, Tebe ed Egina. Sono state studiate solo le emissioni non–cretesi che ammontano a cinquantacinque monete d'argento a cui vanno aggiunti altri sei esemplari provenienti da Cirene. Questi ultimi ufficialmente appartengono ad un tesoretto rinvenuto nel 1935 a Hierapytna (*IGCH* 318), ma molto probabilmente fanno parte del nostro ripostiglio, e sono attualmente conservati insieme ad esso presso il Museo Numismatico di Atene.

Unitamente al catalogo numismatico si è fornito un breve commento relativo alle singole emissioni monetali, nel tentativo di contestualizzare le serie e di chiarirne la cronologia assoluta e relativa. Particolare attenzione è stata riservata alla monetazione cirenea nel tentativo di motivarne la presenza nell'isola di Creta, alla luce dei rapporti economici e commerciali testimoniatrici dalle scarse fonti storiche. Per tali serie si è

sostenuta una cronologia «bassa» (300/290–280 a.C.) e si è proposto di identificarne lo standard ponderale con la fase intermedia del peso tolemaico adottato dal 310 a.C., probabilmente in concomitanza con un cambiamento della *ratio* tra oro e argento.

I «pegasi» provengono sia da Corinto che dalle sue colonie (Anactorion, Amphiloichian Argos, Thyrrheion) e presentano simboli e monogrammi differenti, ma cronologicamente appartengono tutti al V periodo Ravel (387–306 a.C.).

Delle emissioni argive, scarsamente studiate, si è presentata la classificazione e si è proposta una cronologia molto ampia, dovendo necessariamente appartenere al periodo precedente l'ingresso della città nella Lega Achea.

**David Jordan**, Ψήγματα κριτικής, 4–10 [συνέχεια του άρθρου «Ψήγματα κριτικής», *Ευλιμένη* 1 (2000), 127–131], *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 155–159

*Critical Trifles, 4–10 [continuation of «Ψήγματα κριτικής», Eulimene 1 (2000) 127–31].*

4. On the curse tablet *DTAud* 41 (Megarid, Roman imperial), at B 1/2 and 4 read [μυ]/ριώνυ[μο]ν and [σ]τρέφης respectively rather than the published [τ]/ριώνυ[μο]ν and [σ]/τρέφης.

5. On the curse tablet *DTAud* 42 (Megarid, Roman imperial), at B 8 read τ[ι]ούς άκραπόδων (for άκρο–) δακτύλους rather than the published ...]ους άκρα ποδών δακτύλους.

6. On the gemstone Religions and cults in Pannonia. Exhibition at Székesfővár, Csók István Gallery, 15 May–30 September 1996 (Székesfővár 1998), no. 240 (Pannonia, III A.D.), read the personal name Φιλοσέραπιν Ἀγάθωνα rather than the published ΦΙΛΟΣΕΡΑΠΙΝΑΓΑΘΜΝΑ.

7. On the silver phylactery *BullMusComRoma n.s.* 13 (1999) 18–30 (Rome, IV/V A.D.), in line 1 read Πρὸς σεληνιαζομένους rather than the published Πρὸς σελ[ή]νην παξομένους.

8. On the papyrus phylactery *P.Oxy.* VII 1058 = *PGM* 6b (IV/V A.D.) read δὸ/τ[ρι]λον rather than the published δο/ῦλον in lines 3/4. The ὁ κατ[ο]ρ[ι] (ὁ καλ[ὸ] [ *edd.*]) in line 6 is no doubt from the beginning of LXX *Ps.* 90.1: Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλίσθησεται.

9. The ἐν της ταρταρης in lines 8/9 of the formulary *P.Carlsberg inv.* 52 (31) (VII A.D.; *Magica varia* 1) should be normalized ἐν τοῖς Ταρτάροις rather than ἐν τῆς Ταρτάρου as published.

10. On the parchment amulet *P.Louvre inv.* 7332 bis (VII A.D.; *Magica varia* 2 = *SB XVIII* 13602) at line 13 read τῆ[α]ς τεγούσης (for τεκούσης) (*e.g.*) Μ[[ητρὸς] Θε[οῦ]] rather than the published τῆς' δετετουσης μ[.....] 1.

**A. Agelarakis**, On the Clazomenian quest in Thrace during the 7<sup>th</sup> and 6<sup>th</sup> centuries BC, as revealed through Anthropological Archaeology, *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 2 (2001), 161–186

*Περί του Κλαζομενιακού αποικισμού στη Θράκη τον 7<sup>ο</sup> και 6<sup>ο</sup> αιώνα π.Χ., μέσω της Ανθρωπολογικής Αρχαιολογίας.* Παρουσιάζονται τα αρχαιο-ανθρωπολογικά δεδομένα που βασίζονται στη μελέτη του ανθρώπινου σκελετικού υλικού από ανασκαφές στο αρχαϊκό νεκροταφείο των Κλαζομενίων, του ανασκαφικού τομέα «Κ» στα Άβδηρα. Τα δημογραφικά και επιδημιολογικά στοιχεία αυτού του δείγματος του πληθυσμού, όπως

υποστηρίζονται από την ταφονομική, αρχαιομετρική, φυσική ανθρωπολογική και παλαιοπαθολογική έρευνα, παρέχουν σημαντικότερα αποτελέσματα στον χώρο της Ανθρωπολογικής Αρχαιολογίας, συμβάλλοντας, σε συνδυασμό με τις καθαρά αρχαιολογικές και σωζόμενες ιστορικές πηγές, στη διαλεύκανση πολλών ερωτημάτων σχετικά για τις εμπειρίες των Κλαζομενίων αποικιστών στη Θράκη και προσφέροντας παράλληλα ένα γόνιμο πεδίο για περαιτέρω προβληματισμό και ερμηνείες όσον αφορά τα αρχαϊκά χρόνια στα Άβδηρα.

**C. Bourbou**, Infant mortality: the complexity of it all!, ΕΥΛΙΜΕΝΗ 2 (2001), 187–203

*Παιδική θνησιμότητα: Μια πολύπλοκη υπόθεση.* Η αρχαιολογική και ανθρωπολογική έρευνα μέχρι σήμερα δεν έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στη μελέτη των παιδικών ταφών. Παρόλα ταύτα, οι ταφές των ανήλικων ατόμων μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για τη σύνθεση της εικόνας των παλαιότερων κοινωνιών, καθώς τόσο το ποσοστό της παιδικής θνησιμότητας σε κάθε πληθυσμό όσο και οι διάφορες ασθένειες αποτελούν σημαντικές μαρτυρίες για το βιοτικό του επίπεδο. Τα παιδιά, πέρα από τη βιολογική τους υπόσταση προσδιορίζονται και μέσα από το πολιτιστικό πλαίσιο που ορίζει ο κάθε κοινωνικός ιστός. Έτσι, η συμπεριφορά των ενηλίκων απέναντι στα παιδιά είναι διαφορετική, ακόμα και στις περιπτώσεις του θανάτου ή της ταφής τους. Το θέμα της παιδοκτονίας (μέσα στους κόλπους της οικογένειας ή ως θυσία–προσφορά στους θεούς) έχει απασχολήσει περισσότερο τους ερευνητές, ιδιαίτερα στην προσπάθειά τους να αναγνωρίσουν τέτοιες περιπτώσεις από τα αρχαιολογικά και ανθρωπολογικά κατάλοιπα. Στην εργασία αυτή, παράλληλα με το θέμα της ταφονομίας (παράγοντες διατήρησης ή μη των παιδικών οστών) και της παιδοκτονίας στην αρχαιότητα, επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στην παιδική θνησιμότητα σε θέσεις της πρωτοβυζαντινής περιόδου (Ελεύθερνα, Γόρτυνα, Κνωσός, Κόρινθος, Μεσσήνη, Αλική). Η πρωτοβυζαντινή περίοδος παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον καθώς αποτελεί μία αρκετά «ταραγμένη» περίοδο της ύστερης αρχαιότητας για την οποία ελάχιστα μας είναι γνωστά. Η μελέτη των παιδικών ταφών από τις παραπάνω θέσεις μας έδωσε πολύτιμα στοιχεία για τα ποσοστά της παιδικής θνησιμότητας (υψηλότερα μετά τη γέννηση σε κάποιες θέσεις) αλλά και διάφορες μεταβολικές κυρίως ασθένειες (cribra orbitalia, Harris lines, έλλειψη βιταμίνης C).

**ΨΗΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ, 4–10\***[Συνέχεια του άρθρου «Ψήγματα κριτικής», *Ευλιμένη 1* (2000) 127–31]4. Κατάδεσμος (Μεγαρίς, ρωμ. αυτοκρ.)*DTAud* 41 B:

- 1 Ἐπιορκίζω ..... καὶ τὴν [τ-
- 2 ριώνυ[μο]ν σε[λήνην ... ] καὶ α ...
- 3 σαι νύκτιον μέσον ὅταν τὸν [ ... σ-
- 4 τρέφης καὶ τὰ θειάων περιπ ...
- 5 ν οὐρανοδρόμε καρτερόχ[ειρ

Η *ed.pr.*, *IG* III (3), σελ. XIV, περιέχει σχέδιο (εδώ εικ. 1), το οποίο δείχνει ότι σε αυτούς τους στίχους το τ του τρέφης (στίχος 4) βρίσκεται κάτω από το α του σαι (στίχος 3)·γι' αυτό μπορούμε να διαβάσουμε [σ]τρέφης στον τέταρτο στίχο χωρίς να υποθέσουμε κάποια ανωμαλία στη διαίρεση των συλλαβών. Ούτε πρέπει να υποθέσουμε τέτοια ανωμαλία στους στίχους 1/2, γιατί το σχέδιο δείχνει επίσης ότι το χ του καρτεροχί (στίχ. 5) βρίσκεται κάτω από το ν του τηνί (στίχος 1). Εάν θεωρήσουμε ότι καρτερόχ[ειρ είναι μία σωστή συμπλήρωση, τότε υπάρχει χώρος για τη συμπλήρωση [μυ]/ριώνυ[μον] στον πρώτο στίχο.

5. Κατάδεσμος (Μεγαρίς, ρωμ. αυτοκρ.)

Ο Wunsch, όπως επίσης και ο Audollent, στην έκδοση ενός άλλου καταδέσμου από τη Μεγαρίδα, *DTAud* 42, ο οποίος διασώζει έναν κατάλογο των σωματικών μερών του κατηραμένου, μεταγράφουν το τελευταίο στοιχείο του καταλόγου ...λους ἄκρα ποδῶν δακτύλους, χωρίς να σχολιάζουν πως ακριβώς αντιλαμβάνονταν τη φράση ο συντάκτης του κατάδεσμου. Θα ήταν προτιμότερο να τυπώσουμε τλους ἄκραπόδων (για ἄκρο-) δακτύλους. Περιπτώσεις φωνολογικής εναλλαγής [a] και [o] βλ. στον Gignac I 286–9.

6. Σφραγιδόλιθος (Παννωνία, 3<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.)

Ο κατάλογος *Religions and cults in Pannonia. Exhibition at Székesférvár, Csók István Gallery*, 15 May–30 September 1996 (Székesférvár 1998) περιέχει (σελ. 115) την *ed.pr.*, με φωτογραφία (εικ. 2), μαγικού σφραγιδόλιθου ο οποίος βρίσκεται στο Xantus János Múzeum στο Győr:

«240. Gem with a representation of Osiris.

«Heliotrope of a horizontal, oval shape, on both sides slightly convex. Recto: Osiris frontally, on his head an atef crown, in both hands a whip each, his body is wrapped in a mummy bandage. Beside him a cock-headed, snake-legged deity (Abraxas), looking towards him, in one hand a shield, in the other a whip. Between the two figures a star, around them the inscription: ΦΙΛΟΣΕΡΑΠΙΝΑΓΑΘΜΝΑ (I love you, Serapis, kind bull.).

\* Ευχαριστώ θερμώς τον Ιωάννη Πετρόπουλο για τις διορθώσεις στα ελληνικά μου.

In the middle of the verso with large letters: ΑΒΡΑΣΑΞ (Abraxas), with smaller characters on the top left: ΑΒΛΑΝΑΘΑΝΑΛΒΑ (a palindromic magic formula), below right: ΗΛΑΙΜΒΠΩ (immortal Sun), below left: ΣΕΜΕΣΙΛΑΜ (eternal Sun, Hebraic), below right: ΔΑΜΝΑ ΜΕΝΕΥ (subjugator). –3<sup>rd</sup> century–2,35 x 1,5 x 0,30 cm.–Ploughland between Veszprémvarsány and Lazi–XJM, Inv. no. 64.169.1.»

Η επιγραφή στο «recto» έχει ως εξής: Φιλοσέραπιν Ἀγάθωνα (με το ω χαραγμένο ανάποδα), δηλαδή πρόκειται για ένα ελληνικό ανθρωπώνυμο, ίσως του κατόχου του σφραγιδολιθού.

#### 7. Φυλακτό (Ρώμη, 4<sup>ος</sup>/5<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.)

Στο *BollMusComRoma n.s.* 13 (1999), 18–30, δημοσιεύτηκε με φωτογραφία και σχέδιο ένα αργυρό φυλακτήριο. Η επιγραφή συνίσταται σε κυκλικό ουροβόρο ο οποίος στο εσωτερικό του έχει μαγικούς χαρακτήρες και γράμματα. Επάνω από το φίδι διασώζονται επίσης τρεις σίχτοι κειμένου στα ελληνικά, το οποίο είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον γιατί παραδίδει, για πρώτη φορά, την ελληνική μορφή της λατινικής λέξης *lamella*. Το σχέδιο (εικ. 3) και η μεταγραφή της πρώτης έκδοσης έχει ως εξής:

- 1 Πρὸς σελ[ή]νην παξομένους,
- 2 ἐν λαμέλλα ἀρ-
- 3 γυρῶν.

Η μεταγραφή των σίχτων 2/3 είναι αναμφισβήτητη, αν και θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε, όπως άλλωστε και η εκδότρια του κειμένου, γιατί η τελευταία λέξη είναι στον πληθυντικό. Εν πάση περιπτώσει, η μεταγραφή του πρώτου σίχτου φαίνεται προβληματική. Η εκδότρια εικάζει ότι η τρίτη λέξη πρόκειται για λανθασμένη απόδοση της μετοχής \*πασχόμενους και μεταφράζει «per coloro che soffrono la luna». Ωστόσο, η μετοχή αυτή είναι ύποπτη, γιατί το ρήμα πάσχω, τουλάχιστον στον ενεστώτα, δεν απαντά στη μέση φωνή.

Είναι πολύ δύσκολο να διακρίνουμε στην φωτογραφία, παρόλο που είναι εξαιρετικά καλή, τις σκόπιμες γραμμές από εκείνες που προέρχονται από τις αναδιπλώσεις της επιφανείας της λεπτής πλάκας. Εγώ θα διάβαζα ως αναδιπλώσεις τουλάχιστον την κάθετο που στέκεται μεταξύ του δημοσιευμένου σελ και της κεφαλής του φιδιού, καθώς και τις γραμμές που αποτελούν το αριστερό πόδι και το ψηλό οριζόντιο του π του \*παξομένους. Στο ξ αυτής της μεταγραφής μπορούμε να αντιπαραβάλουμε τη μορφή Ζ του γράμματος (μάλλον ξ), που βρίσκεται στα αριστερά του αστεριού κοντά στο μικρό κρικό στο εσωτερικό του ουροβόρου. Το δικό μου σχέδιο (εικ. 4, χωρίς αναδιπλώσεις) με την πρότασή μου για τους τρεις σίχτους μας δίνει το παρακάτω κείμενο:

- 1 Πρὸς σεληνιαζομένους
- 2 ἐν λαμέλλα ἀρ-
- 3 γυρῶν.

#### 8. Φυλακτό (Οξύρυγχος, Αίγυπτος, 4<sup>ος</sup>/5<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.)

*P.Oxy.* VII 1058 = *PGM* 6b (H. 0.092, W. 0.119):

- 1 Ὁ θεὸς τῶν παρακει-
- 2 μένων σταυρῶν,
- 3 βοήθησον τὸν δο-

- 4 ὕλόν σου Ἄπφουαν.  
 5 Ἄμην.  
 6 ὁ καλ[ ]  
 6 ὄχι στους PGM

Η εξέταση της φωτογραφίας (εικ. 5) οδηγεί σε δύο παρατηρήσεις:

(1) Το δο/ὕλον (στίχοι 3/4) είναι δύσκολο, με «the υ of δουλον added in front of the line», όπως γράφουν οι εκδότες. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι έχει γίνει διόρθωση της ορθογραφίας δδ/λον, αλλά η θέση του υ θα ήταν παράξενη όντας τόσο μακριά στο αριστερό μέρος του στίχου. Είναι δύσκολο όμως να ερμηνεύσουμε το γράμμα ως υ, το οποίο ο γραφέας σχηματίζει αλλού είτε ως κάθετο με «γαντζάκι» αριστερά (στίχος 4) είτε ως διαγώνιο, επίσης με το «γαντζάκι» στην ίδια πλευρά (στίχος 2). Εδώ όμως έχουμε κάθετο με ημικυκλική διόγκωση επάνω δεξιά, μάλλον ρ (πρβλ. το ρ του σταυρῶν [στίχος 2]). Αφού η φωνολογική εναλλαγή του ο και ου είναι συχνή (βλ. Gignac I 211–2), είναι πιο εύκολο να υποθέσουμε δδ/λον και ότι το ρ, το οποίο βρίσκεται στην άκρη του παπύρου είναι παρεισφρητικό, ίσως το υπόλειμμα άλλου, εντελώς ανεξάρτητου κειμένου, το οποίο βρισκόταν αριστερά στην ίδια σελίδα, πριν να το αποκόψει ο γραφέας.

(2) Τον τελευταίο στίχο θα μετέγραφα vac.2οκα<sup>1-2</sup>[ ], με το πρώτο γράμμα ακριβώς κάτω από το η του αμην. Μετά το α υπάρχουν ίχνη μίας υψηλής οριζόντιας γραμμής, με μία κάθετη που ξεκινά από το κέντρο της με κατεύθυνση προς τα κάτω, και στη συνέχεια από ένα δεύτερο πιθανότατα κυκλικό γράμμα διακρίνεται το κατώτερο αριστερό τόξο του. Εάν ο στίχος κατέχει κεντρική θέση σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο, θα περιλάμβανε περίπου 4 ή 5 γράμματα επιπλέον, που δεν είναι αρκετά όμως να αποτελούν ολόκληρη πρόταση. Μπορούμε να σκεφτούμε vac.2 Ὁ κατοικῶν vac.c.2], δηλαδή την αρχή του Ψαλμού 90.1, Ὁ κατοικῶν ἐν βοθηεία τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλίσθησεται. Βλ. D. Feissel, *BCH* 108 (1984) 575, για τη μεγάλη δημοτικότητα του στίχου σε μαγικές και άλλες προφυλακτικές επιγραφές. Ὅπως ο Feissel γράφει, ο στίχος ήταν κάποτε συντετμημένος στις πρώτες ἑξι λέξεις του (π.χ. *CIG* IV 9086, χρυσό δακτυλίδι· *IGLS* IV 1488, σαρκοφάγος· *PGM* T 2, ξύλινη πινακίδα), στις πρώτες τέσσερις (π.χ. Bonner, *SMA* αρ. 321, χάλκινη αλυσίδα· *IGLS* IV 1714, SEG 34.1669, χάλκινα εγκόλπια), ή και στις πρώτες δύο (Ὁ κατυκῶ<ν>: H. Seyrig, *Berytus* I [1934] 9, χάλκινα εγκόλπια· cf. L. Robert, *JSAV* [1981] 19 n. 49 = *Op.Min.* VII 381).

#### 9. Φορμουλάριο (7<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.)

Ο *P.Carlsberg* inv. 52(31).8/9 έχει τη φράση εν της ταρταρης, της οποίας η κανονική ορθογραφία δίδεται στην έκδοση (*Magica varia* 1) ως ἐν τῆς Ταρτάρου. Το ἐν τῆς είναι όμως ὑποπτο, καθώς και το ταρταρης για Ταρτάρου. Προτιμότερη ανάγνωση είναι ἐν τοῖς Ταρτάρους.

#### 10. Φυλακτό (7<sup>ος</sup> αι. μ.Χ.)

Η έκδοση (*Magica varia* 2, Plate 3) και η δημοσιευμένη μετάφραση του *P.Louvre* inv. E 7332 bis (= *SB* XVIII 13602) έχει ως εξής:



Μεταγραφή

1 Ϝ κ(υρι)ε̅ Ι̅(ησου)ς̅ Χρ(ιστ)ε̅ ω ανεμοις και θαλα-  
 2 σης επιτημησας παντα γαρ επη-  
 3 γου σου μετα δρωμου : και τα νυν  
 4 κ(υρι)ε̅ ελεθε̅ εις̅ ελεας̅ και εις̅ εω  
 5 μεν'ια̅ επι της̅ τουλης̅ ου̅ · Σο̅ ρω̅  
 6 εις̅ ἴγιαν̅ και εἰ' σωφρωσυνην̅  
 7 και εις̅ απολασιν̅ κ(υρι)ος̅ ο̅ θε(ο)ς̅ μου,  
 8 κατα̅ το̅ λεω̅ σου̅ δια̅ τω̅ πρεσ  
 9 βιων̅ του̅ αγιου̅ σου̅ μαρτηρωσ̅  
 10 Γεωργιου̅ και̅ γουφισων̅ αυ̅  
 11 την̅ απο̅ των̅ πονων̅ των̅ περι  
 12 εχωτων̅ αυτης̅· δια̅ των̅ πρεσ  
 13 βιων̅ τη̅ς' δετετουσης̅ μ[..... ]  
 14 της̅ δεσπηνης̅· υμων̅ της̅ παν  
 15 νενδοξου̅ θεωτωγουκου̅ και̅ αιει  
 16 παρθενου̅ Μαρίας·̅ οτι̅ συ̅ ει  
 17 τωξασθως̅ και̅ τετωξασμενος̅  
 18 εις̅ τους̅ εωνας̅ τω̅ εωνων̅ αμην̅  
 + + + + +

Ορθογραφημένη απόδοση

Ϝ κ(ύρι)ε̅ Ἰ(ήσου)ς̅ Χρ(ιστ)ε̅, ὁ̅ ἀνέμοις̅ καὶ̅ θαλάσ-  
 σαις̅ ἐπιτιμήσας, πάντα γὰρ ὑπή-  
 κοά σου̅ μετὰ τρόμου· καὶ̅ τὰ νῦν  
 κ(ύρι)ε̅ ἔλθε̅ εἰς̅ ἔλεος̅ καὶ̅ εἰς̅ εὐ-  
 μένειαν̅ ἐπὶ τῆς̅ δούλης̅ σου̅· Σο̅ ρω̅  
 εἰς̅ ὑγιείαν̅ καὶ̅ εἰς̅ σωφροσύνην  
 καὶ̅ εἰς̅ ἀπόλαυσιν̅, κ(ύρι)ε̅ ὁ̅ θε(ο)ς̅ μου,  
 κατὰ τὸ̅ ἔλεός σου̅ διὰ τῶν̅ πρεσ-  
 βειῶν̅ τοῦ̅ ἁγίου̅ σου̅ μάρτυρος̅  
 Γεωργίου̅· καὶ̅ κούφισον̅ αὐ-  
 τὴν̅ ἀπὸ τῶν̅ πόνων̅ τῶν̅ περι-  
 εχόντων̅ αὐτὴν̅ διὰ τῶν̅ πρεσ-  
 βειῶν̅ τῆς̅ ...  
 τῆς̅ δεσποίνης̅· ἡμῶν̅ τῆς̅ παν-  
 ενδόξου̅ θεοτόκου̅ καὶ̅ ἀει-  
 παρθένου̅ Μαρίας·̅ ὅτι̅ σὺ̅ εἶ  
 δοξασθεὶς̅ καὶ̅ δεδοξασμένος̅  
 εἰς̅ τοὺς̅ αἰῶνας̅ τῶν̅ αἰώνων̅. ἀμήν.  
 + + + + +

«Lord Jesus Christ, who rebuked (the) winds and seas —for everything obeys you in trembling— even now, Lord, take compassion and favor on your servant. So ..., for (her) health, (her) modesty, (her) enjoyment. Lord my God! By your pity through the intercessions of your holy martyr George! Relieve her of the afflictions besetting her. Through the intercessions of our Lady, the all-glorious Theotokos and eternally virgin Mary. Because you were and are glorified forever and ever. Amen».

Στον στίχο 13 ο εκδότης παρατήρησε: «Delta has been corrected from *alpha*. It appears that the writer was attempting to correct something erroneously written into δεσποίνης, gave up, crossed out the rest of the line and recommenced in the following line. Besides being crossed out the end of the line is furthermore obscured by a crust of dirt or sand». Με βάση τη δημοσιευμένη φωτογραφία, θα μετέγραφα το τη̅ς' δετετουσης̅ μ[..... ] λίγο διαφορετικά. Πάνω από το πρώτο η υπάρχει πράγματι μία μαύρη κουκίδα, ίσως από μελάνι, αλλά δεν φαίνεται να είναι σκόπιμη ούτε διακρίνεται το γράμμα σ. Θα ερμήνευα το δ του εκδότη ως διαγεγραμμένο α. Βέβαια, αυτό μοιάζει πολύ με το δ του διά (στίχος 12), το οποίο διαφέρει από τα υπόλοιπα δ του κειμένου. Η βάση του γράμματος δέλτα καταλήγει σε ουρά που συνδέεται προς τα πάνω με το επόμενο γράμμα, αλλά το δ του στίχου 12 δεν έχει ουρά. Το δ που ο εκδότης διάβασε στον στίχο 13 έχει πράγματι ουρά, αλλά κρέμεται προς τα κάτω, όπως στα κανονικά α του κειμένου. Θα υπέθετα ότι η συγκεκριμένη βάση του γράμματος αποτελεί εν μέρει κάποια διαγώνια διαγραφή και θα μετέγραφα τα τρία πρώτα γράμματα ως τη[α].

Το επόμενο γράμμα, το ε της έκδοσης, δεν μοιάζει ακριβώς με τα άλλα ε του κειμένου, στα οποία κανονικά το μεσαίο οριζόντιο ανεβαίνει προς την κορυφή του επομένου γράμματος και είναι πιο μακρύ από το πάνω οριζόντιο του. Επίσης, στο συγκεκριμένο σημείο το μεσαίο οριζόντιο είναι και πιο λεπτό από κάθε άλλη γραμμή του κειμένου. Θα υπέθετα ότι έχει γίνει κάποιο λάθος είτε κάποια ρωγμή στην περγαμηνή και θα διάβαζα το γράμμα ως σ.

Η κατάληξη -ούσης στη λέξη τετούσης παραπέμπει σε μία μετοχή γένους θηλυκού πώσης γενικής. Επειδή το ε συνδέεται με το επόμενο γράμμα, δεν μπορούμε να διακρίνουμε εάν το γράμμα αυτό είναι τ ή γ. Παρατηρούμε ωστόσο ότι γ και κ εναλλάσσονται φωνολογικά στη λέξη γούφισον στον στίχο 10. Προτείνω την ανάγνωση τεγούσης αντί του φωνολογικά ορθού τεκούσης.

Στη συνέχεια το κείμενο της έκδοσης έχει μ[.....], με τις διαγραφές να ανεβαίνουν προς τα δεξιά. Ωστόσο στη συνέχεια φαίνονται κάποια γράμματα, πιθανότατα θ ή θε. Σ' αυτήν την περίπτωση μπορούμε να εικάσουμε την ανάγνωση μ[[ητρὸς] Θ[ε]οῦ]] ή μ[[ητρὸς] Θ(εο)ῦ] ή Μ[[αρία]ς].

Η πρότασή μου συνοψίζεται λοιπόν ως εξής:

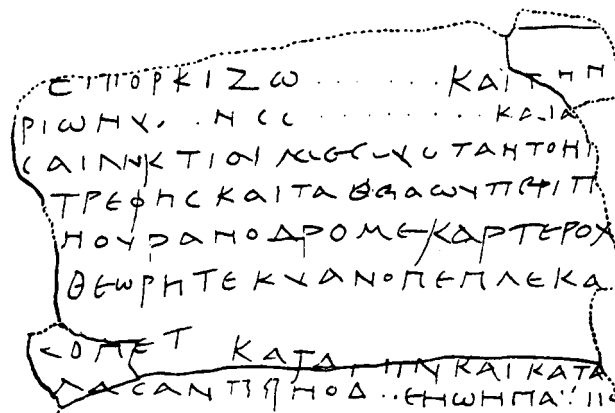
<u>Μεταγραφή</u>		<u>Ορθογραφημένη απόδοση</u>
12	δια των πρεσ	διὰ τῶν πρεσ-
13	βίων τη[α]ς τεγούσης μ[[ <u>ε.5</u> ] .. [ <u>ε.2</u> ]]	βειῶν τῆς τεκούσης (e.g.) Μ[[ητρὸς] Θ[ε]οῦ]]
14	της δεσπηνης· υμων	τῆς δεσποίνης ἡμῶν (κλπ.)

### David Jordan

American School of Classical Studies

Σουηδίας 54

10676 Αθήνα



Εικ. 1



Εικ. 2